

22. oktoober 2026

Lahend nr 8683/14 – erapooletu kohus

Berlusconi vs. Itaalia

Artikkel 6

Asjaolud

Kaebaja, Silvio Berlusconi, suri 2023. aastal. Tema pereliikmed väljendasid soovi jätkata menetlust Euroopa Inimõiguste Kohtus.

2012. aasta oktoobris tunnistas Itaalia kohus kaebaja süüdi maksudeklaratsioonidega seotud kelmusele kaasaaitamises. Kaebaja esitatud apellatsioonkaebus ja kassatsioonkaebus jäeti rahuldamata vastavalt 2013. aasta mais ja augustis. 1. augustil 2013 kuulutas kassatsioonikohus välja kohtuotsuse resolutiivosa, millega kinnitati kaebajale mõistetud süüdimõistev otsus.

5. augustil 2013 andis kohtunik Esposito, kes oli kaebaja kohtuasja menetlenud kassatsioonikohtu kohtukoosseisu esimees, ajalehe *Il Mattino* ajakirjanikule A. M.-ile intervjuu, mis avaldati nimetatud ajalehes. Artiklis kajastati kohtuniku selgitusi kõnealuse kohtuotsuse põhjenduste koostamise kohta.

2013. aasta augustis ilmus ajalehes *Il Giornale* kaks artiklit, milles kirjeldati vaenulikkust, mida kohtunik Esposito olevat kaebaja suhtes väljendanud 2009. aasta märtsis toimunud eraviisilisel õhtusöögil ning 2011. aasta augustis M. C. korraldatud õhtusöögil.

2014. aasta aprillis kogus kaebaja advokaat B. L. ütlused kolmelt hotellitöötajalt. Kohtunik Esposito oli kõnealuses hotellis peatunud aastatel 2007–2010 ning töötajad kinnitasid, et olid sageli kuulnud teda kaebaja suhtes teravat kriitikat väljendamas.

2020. aasta juulis saatis aastatel 2010–2014 kohtunik Espositoga koos töötanud advokaat kaebaja advokaatidele e-kirja, milles kinnitas, et oli korduvalt kuulnud kõnealust kohtunikku nende kliendi kohta kommentaare tegemas ning tema suhtes sügavat ja vaistlikku antipaatiat tunnet väljendamas.

2016. aasta märtsis teavitasid kaebaja advokaadid Euroopa Inimõiguste Kohut sellest, et nad olid saanud teada, et kohtunik A. F., kes oli kaebajat puudutava kassatsioonikohtu otsuse ettekandja, oli pärast kaebaja süüdimõistmist temaga kohtunud. Kohtunik A. F. olevat talle öelnud, et kohtunik Esposito oli olnud erapoolik, süüdimõistev otsus kujutas endast ilmset ja tahtlikku kohtuviga ning ta ise oli väga häiritud, et oli lasknud end veenda sellises operatsioonis osalema.

Kaebaja advokaadid täpsustasid, et vestlus oli salvestatud kaebaja nõusolekul, kuid kohtunik A. F.-i teadmata. Ajalehes *La Repubblica* 2020. aasta juulis avaldatud artiklis kirjeldati, et kohtunik Esposito oli teada saanud, et ajal, mil toimus kinnine nõupidamine, mille käigus otsustati kaebaja süüdimõistmine, oli kohtunik A. F. püüdnud arutelu salvestada.

Kohtunik Esposito lükkas tagasi kõik eespool nimetatud väited, mis seadsid kahtluse alla tema erapooletuse, ning algatas nende väidete esitajate vastu kohtumenetlused.

¹ Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd ja Eestiga seotud lahendid.

Kaebaja väidab muu hulgas konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel, et tema kohtuasja menetlenud kassatsioonikohtu kohtukoosseis ei olnud erapooletu.

EIK seisukohad

Artikkel 6-1

EIK leidis, et käesolevas asjas põhineb kaebaja väide kassatsioonikohtu erapooletuse puudumise kohta neljal argumendil:

- 1) kohtunik Esposito ajalehele Il Mattino antud intervjuu mõju kohtuotsuse põhjenduste koostamisele;
- 2) kohtunik Esposito vaenulik suhtumine kaebajasse enne kohtuotsuse tegemist ja ka pärast seda;
- 3) kohtunik A. F. arvamus ja ütlused;
- 4) menetluses ja kassatsioonikohtu tehtud kohtuotsuses esinenud kõrvalekalded.

1) Kohtunik Esposito intervjuu ajalehele Il Mattino

EIK leidis, et ei pea käesolevas asjas hindama kohtunik Esposito käitumise asjakohasust ega selle distsiplinaarõiguslikke tagajärgi. Küsimus seisneb selles, kas tema intervjuu mõjutas kassatsioonikohtu erapooletust, olgu siis objektiivsest või subjektiivsest aspektist lähtudes.

EIK leidis, et isegi kui eeldada, et kohtunik Esposito avaldused viitasid kaebaja süüle, tehti need pärast kohtuotsuse resolutiivosa väljakuulutamist 1. augustil 2013 toimunud avalikul kohtuistungil. Seega tehti avaldused ajal, mil lõplik otsus oli juba vastu võetud.

Lisaks ei näe EIK artiklis ühtegi asjaolu, mis viitaks sellele, et kohtunik Esposito oleks asunud asja arutama juba ette kujunenud arvamusega kaebaja süü kohta.

Artiklis ei viidata konkreetselt kohtuasja asjaoludele ega tõenditele, millele süüdimõistev otsus tugines. Vaidlusalune lõik käsitleb seda, et kuriteost teadlik olemist ei saa eeldada, vaid seda tuleb tõendada olemasolevate tõendite alusel.

Isegi kui eeldada, et kõnealune selgitus puudutas kaebaja käitumist, käsitles see süü tuvastamist üldiselt. See küsimus oli aga süüdimõistva otsuse tegemise hetkeks paratamatult juba lahendatud.

EIK nentis, et kohtuniku otsus anda ajakirjandusele intervjuu kohtuotsuse kohta, mille tegemisel ta osales asjaomase kohtukoosseisu liikme ja esimehena, võib tekitada mitmeid küsimusi. Eelkõige puudutab see kohtunikele traditsiooniliselt kehtivat vaoshoituskohustust, mille eesmärk on tagada artikliga 6 kaitstud õiglane kohtumenetlus.

See kehtib seda enam juhul, kui intervjuu antakse enne kõnealuse kohtuotsuse põhjenduste avaldamist.

Siiski leidis EIK, et käesoleva juhtumi konkreetseid asjaolusid arvestades ei näita kohtunik Esposito intervjuu tema erapoolikust kõnealuse kohtuasja suhtes ega tekitanud objektiivselt põhjendatud kahtlusi kassatsioonikohtu erapooletuses.

2) Kohtunik Esposito vaenulik suhtumine kaebajasse enne kohtuotsuse tegemist ja ka pärast seda

Kaebaja seadis kassatsioonikohtu erapooletuse kahtluse alla põhjusel, et kohtunik Esposito olevat eelnevatel aastatel väljendanud tema suhtes vaenulikkust. EIK leidis, et seda küsimust tuleb hinnata peamiselt kohtuniku subjektiivse erapooletuse seisukohast.

EIK tuletas meelde, et subjektiivne erapooletus on küsimärgi all juhul, kui kohtunik on ilmutanud kallutatust või eelarvamusi. Seevastu juhtudel, kus kohtunik on piirdunud poliitiliste seisukohtade väljendamisega, võtmata seisukohta kaebaja süü küsimuses, on kohus üldjuhul välistanud võimaluse, et kohtuniku erapooletus oleks seetõttu kahjustatud.

Käesolevas asjas ei piirdunud kaebaja sõnul kohtunik Esposito väljendatud avaldused asjaomase isiku poliitilise tegevuse kritiseerimisega, vaid väljendasid pigem üldist vaenulikkust tema vastu ning veendumust, et ta oli toime pannud õigusrikkumisi, mille eest oli jäänud karistamata. Eelkõige viitasid need avaldused kohtuniku soovile mõista kaebaja süüdi juhul, kui tema ette peaks kunagi jõudma kaebajat puudutav kohtuasi.

EIK leidis, et sellise sisuga väljendid võivad anda alust kahtlusteks kohtuniku erapooletuse suhtes.

Kohtunik Esposito on aga järjekindlalt eitanud, et ta oleks selliseid avaldusi teinud ning nende ainsaks tõendiks on kolmandate isikute väited.

Sellega seoses kordas EIK, et kohtuniku isiklikku erapooletust eeldatakse seni, kuni pole tõendatud vastupidist. Seetõttu peab kaebaja tõendama kõnealuste väidete tõesust. Selleks peavad tema väiteid toetama asjakohased tõendid.

Kohus leidis, et üldjuhul ei piisa pärast süüdimõistmist kolmandate isikute esitatud ütlustest iseenesest kohtuniku erapooletuse eelduse ümberlükkamiseks.

Käesolevas asjas viitab kaebaja neljale juhtumile, mil kohtunik Esposito olevat kolmandate isikute ütluste kohaselt väljendanud asjaomaseid seisukohti. Seetõttu hindas EIK eespool nimetatud põhimõtetest lähtudes, kas kõnealuseid ütlusi toetavad muud tõendid.

Esimene asjaolu puudutab 2009. aasta märtsis toimunud õhtusööki, mille käigus kohtunik Esposito olevat ajakirjaniku S. L. väitel teinud kaebaja kohta sobimatuid märkusi ning nimetanud teda „suureks korrumpeerijaks“ ja „kurjuse geeniuseks“.

Need väited avaldati ajalehes Il Giornale, kuid riigisisised kohtud ei ole neid uurinud, sest kohtunik Esposito algatatud tsiviilmenetlus lõpetati selles küsimuses kompromisskokkuleppe sõlmimise järel.

Lisaks ei ole ükski teine kõnealusel õhtusöögil osalenud isik kunagi kinnitanud, et oleks neid avaldusi kuulnud. Seega on nende ainsaks tõendiks ajakirjanik S. L. ütlused.

Samuti avaldati kõnealused väited ajalehes, mis kuulus kaebaja perekonnaliikmele. Viimane oli korraldanud kohtunik Esposito vastu eriti agressiivse meediakampaania ning teda oli mitme sellesse kampaaniasse kuulunud artikli tõttu laimu eest süüdi mõistatud.

Teine asjaolu puudutab 2011. aasta augustis toimunud teist õhtusööki. M. C. ja tema abikaasa ütluste kohaselt olevat kohtunik Esposito seal kaebaja suhtes vaenulikkust üles näidanud ning andnud mõista, et soovib ta süüdi mõista.

Ka need väited avaldati ajalehes Il Giornale ning riigisisised kohtud on neid korduvalt uurinud. Viimati käsitles neid kohus, kes leidis 2022. aasta juunis tehtud kohtuotsuses, et oli võimalik järeldada, et kohtunik Esposito ei olnud vaidlusaluseid avaldusi kunagi teinud.

Teised õhtusöögil osalenud isikud märkisid, et nad ei olnud midagi sellist kuulnud. Vaid üks neist, eitades küll, et oleks kuulnud avaldatud sõnavõtte, kinnitas, et oli tajunud kohtunik Esposito teatavat vaenulikkust kaebaja suhtes.

Selline väide ei ole aga piisav erapooletuse puudumise väite toetamiseks, kuna see ei sisalda täpsemaid üksikasju ning puudutab silmapaistva poliitiku kohta tehtud kommentaare.

Kolmas asjaolu puudutab kommentaare, mille kolm hotellitöötajat omistasid kohtunik Esposito.

Neid väiteid käsitleti tsiviilmenetluses, mille tulemus ei ole kohtule teada ning kriminaalmenetluses, mis lõppes 2021. aasta juulis eeluurimiskohtuniku (*giudice per le indagini preliminari*) määrusega menetlus lõpetada. Eeluurimiskohtunik leidis, et olemasolevaid tõendeid arvestades ei saanud kõnealuseid ütlusi pidada valeks.

Kohus ei leia, et eeluurimiskohtuniku otsusest piisaks kolme tunnistaja väidete toesuse tõendamiseks.

Esiteks tuleb kriminaalmenetluses, kus kehtib süütuse presumptsiooni põhimõte, tõendada mitte ütluste toesust, vaid nende väärust väljaspool mõistlikku kahtlust.

Teiseks viitab kõnealune otsus üldsõnaliselt olemasolevatele tõenditele, täpsustamata, kas oli muid asjaolusid, mis toetasid kolme töötaja ütlusi. Isegi kui sellised tõendid olid olemas, ei ole neid kohtule igal juhul esitatud.

Lisaks esineb kaks asjaolu, mis seavad nende ütluste usaldusväärsuse kahtluse alla.

Esimene puudutab kolme tunnistaja tööandja ja kaebaja vahel olnud tihedaid sidemeid. Kuigi selline seos ei ole piisav, et tõendada ütluste väärust väljaspool mõistlikku kahtlust, seab see siiski kahtluse alla tunnistajate sõltumatuse.

Teine asjaolu puudutab ütluste andmise aega. Kuigi kirjeldatud sündmused olevat aset leidnud aastatel 2007–2010, ei esitanud kaebaja – kes teadis alates 2013. aasta juulist, et tema kohtuasja menetleb kohtunik Esposito juhitud kohtukoosseis – kohtumenetluse ajal taandamistaotlust.

Selline taotlus oleks võimaldanud hinnata vaidlusaluste ütluste toesust ning nende tähendust kohtuniku erapooletuse seisukohalt.

Kuigi tunnistajate ütlused koguti 2014. aasta aprillis, võivad nende kogumise asjaolud viidata sellele, et kaebaja oli andnud advokaat B. L.-ile konkreetselt ülesande need ütlused hankida. See omakorda tähendab, et kaebaja võis kolme töötaja kirjeldatud asjaoludest teada juba enne nimetatud kuupäeva.

Kaebaja ei ole aga täpsustanud, millal ja kuidas ta neist asjaoludest teada sai ega eelkõige seda, kas ta sai neist teada alles pärast kassatsioonikohtu otsuse väljakuulutamist.

Lisaks puudutab neljas asjaolu 2020. aasta juulis saadetud e-kirja, milles üks advokaat kirjeldas kohtunik Esposito väidetavat „sügavat ja vaistlikku antipaatiat tunnet“.

Sellega seoses piisab, kui märkida, et e-kirja ei toeta ükski muu tõend, see on sõnastatud üldsõnaliselt ning saadeti kuus aastat pärast kaebaja süüdimõistmist. Seda tehti täpselt ajal, mil kohtunik A. F. ütluste avalikustamine oli süüdimõistva otsuse üle peetava arutelu taas päevakorda toonud.

Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes leidis kohus, et kohtunik Esposito omistatud avalduste tegelikkusele vastavus ei ole piisavalt tõendatud.

Seetõttu ei ole kaebaja tõendanud, et kohtunik Esposito oleks enne kohtumenetlust ilmutanud sellist kallutatust või eelarvamust, mis oleks võinud kahjustada tema erapooletust.

3) Kohtunik A. F. arvamus ja ütlused

Kaebaja tugines kohtunik A. F. ütlustele. Kaebaja käsitles neid ütlusi otsustava tõendina kassatsioonikohtu väidetava erapooletuse puudumise kohta, mis saadi pärast kaebuse esitamist.

EIK leidis, et kohtunik A. F. ütlused ei tõenda erapooletuse puudumist ja seda mitmel põhjusel.

EIK nõustus prokuratuuri seisukohtadega, mida eeluurimiskohtunik arvestas 2021. aasta märtsis tehtud menetluse lõpetamise määruses. Nende kohaselt olid kohtunik A. F. väited üldsõnalised ning vastuolus tema käitumisega kohtumenetluse ajal ja pärast seda.

Kohus ei seadnud kahtluse alla kohtunik A. F. subjektiivset tunnetust ega tema väiteid, et kohtumenetluse käik tekitas temas ebamugavust. Konkreetsete ja objektiivsete tõendite puudumisel ei ole kohtul aga võimalik kindlaks teha, kas selle ebamugavuse põhjuseks oli teiste kohtukoosseisu liikmete erapooletuse puudumine.

Lisaks ei suurenda kaebaja väidete usaldusväärsust kohtunik A. F. käitumine. Selle asemel et paluda pädevatel asutustel olukorda hinnata, otsustas ta usaldada oma mõtteid otse kaebajale, kelle süüdimõistmise oli kassatsioonikohus äsja kinnitanud.

Mis puudutab väidetavat katset salvestada kinnisel nõupidamisel toimunud arutelu, siis leidis EIK, et isegi kui selline katse oleks tõendatud, võiks see tekitada küsimusi pigem kohtunik A. F. enda käitumise kohta, mitte paljastada teiste kohtunike sobimatut käitumist.

EIK märkis, et pärast seda, kui kaebaja sai teada väidetavalt ebaõiglasest kohtuotsusest, ei palunud ta kohtunikul A. F. mitte ainult oma väiteid avalikustada, vaid hoidis ka kõnealuseid salvestisi kuus aastat saladuses. Ta tegi seda kuni ajani, mil kohtunik A. F. surma tõttu ei olnud temaga ütluste kontrollimist korraldada.

Eeltoodut arvestades ei saa kohus kohtunik A. F. ütluste põhjal järeldada, et kassatsioonikohus ei olnud erapooletu kohus.

4) Menetluses ja kassatsioonikohtu tehtud kohtuotsuses esinenud kõrvalekalded

Kaebaja leidis, et kassatsioonikohtu erapooletuse puudumist tõendavad üldisemalt kõrvalekalded, mis tema arvates kaasnesid kohtuotsuse tegemisega.

EIK leidis, et menetluse kiire läbiviimine ei viita erapooletuse puudumisele. Vastupidi, miski ei näita, et kaebaja kohtuasja menetlemiseks tehtud jõupingutused oleksid olnud suuremad kui teiste süüdistatavate asjades.

Lisaks ei tähenda isegi see, kui kohtuasja käsitleti selle poliitilise ja meediakajastuse tõttu eelisjärjekorras, et kohtul oleks olnud ette kujunenud kavatsus kaebaja süüdi mõista.

Mis puudutab kinnisel nõupidamisel toimunud arutelu käiku, siis viitas EIK ühelt poolt oma eespool esitatud kaalutlustele seoses väidetava salvestamiskatsega. Teiselt poolt märkis kohus, et ajalehes II

Giornale esitatud väide kolmanda isiku väidetava osalemise kohta kõnealusel nõupidamisel ei ole ühegi tõendiga kinnitatud. Isegi kui selline osalemine oleks aset leidnud, ei tõendaks see iseenesest kohtukoosseisu erapoolikust.

Mis puudutab väidetavaid menetlusnormide rikkumisi, mida kaebaja peab samuti erapoolikuse tunnusteks, siis tuletas kohus meelde, et ühele menetluspoolele ebasoodsate menetlusotsuste kogumit ei saa käsitada tõendina kohtuniku kallutatuse kohta.

Samuti ei saa riigisisese kohtu tehtud fakti- või õigusvead iseenesest õigustada kahtlusi kohtu erapooletuse suhtes.

Lisaks tunnistati kassatsioonimenetluse konkreetsete väidetavate kõrvalekalletega seotud kaebuse osad vastuvõetamatuks. Igal juhul ei näinud kohus nimetatud asjaoludes mingeid märke kohtunike erapoolikusest.

Lõpuks ei saa kaebajale ebasoodsa kohtuotsuse tegemist iseenesest pidada erapooletuse puudumise tunnuseks. Seda eriti käesolevas asjas, kus nõupidamise kestus ja kohtuotsuse põhjenduste põhjalikkus näitavad, et kohtuasja analüüsiiti põhjalikult.

5) Järeldus

Eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes leidis EIK, et kaebaja ei ole tõendanud, et tema kohtuasja menetlenud kassatsioonikohtu kohtukoosseis, eelkõige kohtunik Esposito, oleks olnud erapoolik.

Järeldus: artikli 6 lõike 1 rikkumist ei tuvastatud (ühehäälselt).

[Lahend](#) (prantsuse keeles)

[Kokkuvõte](#) (prantsuse keeles)